Στόμα έχει και μιλιά δεν έχει...

>Η κωμωδία του Μαριβώ από την ΕΘΑΛ

Αν διαβάσετε το σημείωμα του σκηνοθέτη Μηνά Τίγκιλη στο πρόγραμμα της «Γλωσσοκοπάνας», θα διαπιστώσετε ότι αυτός διακατέχεται από μια πολεμική διάθεση ενάντια στον πολιτιστικό αυτισμό που επικρατεί στον τόπο μας, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά το καλοκαιρινό ρεπερτόριο. Αρνείται να επιχειρηματολογήσει υπέρ του ανεβάσματος του έργου του Μαριβώ, αρνείται να δικαιολογήσει τη δική του επιλογή, που φαίνεται παράξενη και εξεζητημένη μόνο σ' αυτούς που δεν «έχουν συνειδητοποιήσει τι συμβαίνει... στα πέριξ». Συμφωνώ μαζί του, δεν είναι ανάγκη και εξάλλου ανώφελο είναι να υποστηρίζεις τις χάρες του θεάτρου του Μαριβώ μπροστά σε νοητούς αντιπάλους που το μοναδικό τους επιχείρημα θα είναι «Πού τον θυμηθήκατε τώρα αυτόν;». Επίσης του αναγνωρίζω (και όχι μόνο εγώ, βέβαια) την ποικιλία των ρεπερτοριακών του ανοιγμάτων και την επίμονη προσπάθεια διεύρυνσης των αισθητικών ορίων και κριτηρίων αποδοχής του κοινού του. Όμως κανείς, εκτός από τον ίδιο τον σκηνοθέτη, δεν μπορεί να δικαιολογήσει την επιλογή του, το καλύτερο επιχείρημα είναι το τελικό αποτέλεσμα.

«Τι πλήξη, κύριε Καζάκα μου»...

Οπότε δεν θα ασχοληθούμε με τη σημασία του Μαριβώ ούτε για τη δική του εποχή, ούτε για την ιστορική πορεία του ευρωπαϊκού θεάτρου, αλλά ούτε και για το σύγχρονο θέατρο. Θα πούμε μόνο ότι ο Μαριβώ υπήρξε στον τομέα του θεάτρου τέλειος εκπρόσωπος εκείνης της μεγαλειώδους εξελικτικής φάσης της αισθητικής και ιδεολογικής αυτοσυνείδησης της ανθρωπότητας, κατά την οποία η εξάντληση των προηγούμενων τρόπων συναντούσε τη γέννηση των καινούργιων. Και αν δεν ανεβαστεί έτσι, αν δεν αποδοθεί του πνεύμα αυτού του αισθητικού και ιδεολογικού μεταίχμιου, τότε η επιλογή θα παραμείνει αδικαιολόγητη.

Τώρα τι μπορεί να σημαίνει πρακτικά το «έτσι» της προηγούμενης πρότασης; Σημαίνει ότι σε μια παράσταση του θεάτρου του Μαριβώ πρέπει να ζει ακόμα (και να είναι αισθητό και το «ακόμα») η Κομέντια ντελ' Αρτε. Σημαίνει ότι η κοινωνική σάτιρα, πολύ λεπτή ακόμα σε σύγκριση μ' εκείνην του Μπωμαρσέ που θα ακολουθήσει, πρέπει να μην επισκιάζεται από την έντεχνη πλοκή και να μετράει στο πνεύμα της παράστασης. Σημαίνει ότι οι λαμπροί διαλογικοί διαξιφισμοί του Μαριβώ δεν πρέπει να εκλαμβάνονται ως ογκώδες κείμενο προς διεκπεραίωση, αλλά να αποδίδονται με τη σαφήνεια των θέσεων και την υποκριτική αντιπαλότητα ενός πραγματικού θεατρικού αγώνα. Σημαίνει ότι η κομψότητα της θεατρικής γραφής του Μαριβώ πρέπει να δημιουργεί μια δαντελωτή κίνηση, που να ενσωματώνεται οργανικά στην υποκριτική γραμμή. Και η μάσκα του κάθε ρόλου να μην είναι μονίμως κολλημένη στο πρόσωπο, αλλά να το σκεπάζει και να το αποκαλύπτει εναλλάξ σ' ένα ατέλειωτο υποκριτικό παιχνίδι. Σημαίνει ότι η ταχύτητα του λόγου, τόσο σημαντική στο ανέβασμα μεταφρασμένου από τα γαλλικά θεάτρου, δεν πρέπει να καταλήγει σε ασημαντότητα αυτών που λέγονται. Σημαίνει ότι η αισθητική του αιώνα του Βαττώ και του Μπουσέ πρέπει να δημιουργεί το τεχνητό περιβάλλον της παράστασης, χωρίς να έρχεται σε σύγκρουση, αλλά σε δημιουργική αντίθεση με μια σύγχρονη ανάγνωση του κειμένου.

Τι απ' όλα αυτά (που δεν παύουν να είναι οι υποκειμενικές μου προσδοκίες από ένα σημερινό ανέβασμα του Μαριβώ) υπήρχαν στην παράσταση της ΕΘΑΛ; Τα σκηνικά και τα κοστούμια του Εδουάρντου Γεωργίου ήταν πανέμορφα. Η αντανάκλαση του σκηνικού σε θαμπή επιφάνεια του φόντου δημιουργούσε την αισθητική των έργων του Βαττώ, προσδίδοντας στις στατικές σκηνές το πνεύμα των παιχνιδιάρικων ταμπλό βιβάν. Τα κοστούμια έδιναν γραμμή στους ηθοποιούς, την οποία όμως λίγοι απ' αυτούς υποστήριξαν. Ακόμα και αν τα «πρέπει» της προηγούμενης παραγράφου είναι αντιδεοντολογικές -για ένα κριτικό σημείωμα- απαιτήσεις να δω στη σκηνή τον Μαριβώ των δικών μου θεατρικών ονείρων, από την παράσταση έλειπε το κύριο στοιχείο που θα μπορούσε να την κάνει αποδεκτή και από ένα θεατή που για πρώτη φορά έρχεται σε επαφή με το θέατρο του Μαριβώ. Έλειπε η ελαφρότητα και η ζωντάνια, η λεπτότητα και η κομψότητα, εκείνες οι φυσαλίδες του θεατρικού αέρα που να μπορούσαν να σηκώσουν το κείμενο και να το κάνουν κτήμα του κοινού. Πιστεύω, πως οι λέξεις όπως παιχνίδι, ζωντάνια, κομψότητα, περιλαμβάνονταν στις σκηνοθετικές οδηγίες του Μηνά Τίγκιλη, αλλά ακόμα κι εκεί που εφαρμόστηκαν, ήταν, πώς να το πω, εκτός κειμένου, έτσι ώστε το χιούμορ του έργου έγινε αμβλύ και δεν προκαλούσε αντιδράσεις των θεατών. Πιστεύω ακόμα, πως απουσίαζε το στοιχείο του ερωτικού παιχνιδιού, τόσο σημαντικό στα έργα του Μαριβώ, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό οφειλόταν σε επιλογές ηθοποιών από τον σκηνοθέτη. Στη θέση του εικοσάχρονου ομορφούλη χωριάτη, ο οποίος με κάθε μέσο θέλει να ανέβει οικονομικά και κοινωνικά και τον λιμπίζονται, η κάθε μία με τον δικό της τρόπο, τρεις γυναίκες διαφορετικής ηλικίας και χαρακτήρα, εμφανίστηκε ο Κώστας Καζάκας που όσο και να αυτοειρωνευόταν με κάτι σχολιαστικές παρενθέσεις, αποδυνάμωνε των συσχετισμό των προγραμματισμένων από τον συγγραφέα ερωτικών γραμμών. Οι ρόλοι του Μιχάλη Έλληνα, του Αντώνη Λαπηθιώτη, του Δημήτρη Κωνσταντινίδη παρέμειναν χωρίς σκηνοθετικούς, και επομένως, χωρίς υποκριτικούς τονισμούς και διευκρινίσεις. Η ηλικιακά εκτός των προδιαγραφών του ρόλου της ερωτοχτυπημένης γερόντισσας, Μαρίνα Βρόντη, αναγκαστικά παγιδεύτηκε πίσω από μια γκριμάτσα, ένα τόνο φωνής, μια στάση σώματος. Το κέντρο της παράστασης κράτησε με επιτυχία η Ιωάννα Σιαφκάλη που καλύτερα απ' όλους είχε συλλάβει το πνεύμα της σάτιρας και του παιχνιδιού. Η υπηρέτρια Ζαβότ της Μόνικας Βασιλείου θα μπορούσε να αναλάβει περισσότερο κωμικό φορτίο σε σύντομες εμφανίσεις της. Το ίδιο θα μπορούσε να ειπωθεί και για το ρόλο της Κατερίνας Καζαντζή, είναι ηθοποιός που θα μπορούσε να κάνει περισσότερα πράγματα στην παράσταση. Αυτά τα περισσότερα θα μπορούσαν να είναι κινησιακά, ακόμα και χορευτικά ή μουσικά στοιχεία, που να απογείωναν τη σκηνική δράση. Η πολύ καλή μουσική του Δημήτρη Ζαβρού θα μπορούσε να είναι ποσοτικά περισσότερη και με σημαντικότερο ρόλο στην παράσταση. Αλλιώς υπήρχαν σκηνές (και δυστυχώς οι πιο πολλές ήταν μαζεμένες προς το τέλος) που πράγματι ήθελες να πεις «Τι πλήξη, κύριε Καζάκα μου»...

ΝΟΝΑ ΜΟΛΕΣΚΗ

Μετάφραση: Ανδρέας Στάικος
Σκηνοθεσία: Μηνάς Τίγκιλης
Σκηνικά/Κοστούμια: Εδουάρντος Γεωργίου
Μουσική: Δημήτρης Ζαβρός
Σχεδιασμός Φωτισμού: Καρολίνα Σπύρου
Συνεργάστηκε στην κίνηση ηθοποιών: Ζέλια Γεωργιάδου-Πουργουρίδου
Παίζουν: Μαρίνα Βρόντη, Κώστας Καζάκας, Κατερίνα Καζαντζή, Ιωάννα Σιαφκάλη, Μόνικα Βασιλείου, Μιχάλης Έλληνας, Αντώνης Λαπηθιώτης, Δημήτρης Κωνσταντινίδης.